

MODERNÍ POEZIE DO ŠKOL

IVAN HLAS: POEZIE

Ivan Hlas

Poezie

Jen blues a fantazie
Vzpomínka už je tu zas
Jen kus melodie
Ta holka se pořád točí
A nevnímá čas

Jsem sám a to mi škodí
A marně hledám tvůj vzkaz
Jsem sám, tak to chodí
Noční tramvaj se podobá lodi
A připlouvá včas

Obloha zčerná a vchází poezie
V očích kavárenskéj kvas
Zůstane věrná, dokud se neopije
Pak ji líbá každej z nás
Pak ji mívá každej z nás

A čas si ruce myje
Tenkrát se počítal snáz
Kdo z vás ještě žije
Noční tramvaj se podobá lodi
A připlouvá včas

AUTOR, TEXT, INTERPRETACE

Obloha zčerná a vchází poezie...

IVAN HLAS je známý hudebník a písničkář, jehož tvorba se pohybuje na pomezí folku, rocku a městského blues s prvky reggae a výrazné rytmiky. Za písňe k filmovému muzikálu *Šakalí léta* obdržel v roce 1993 Českého lva za nejlepší hudbu. Skladba *Poezie* vyšla na CD *Krásnej dar* z roku 2016. V současnosti vystupuje v uskupení *Ivan Hlas Trio*. Vedle muzikantské profese je rovněž autorem několika knih (*Za barevným sklem, Jdeme na jedno, Povídky*).

MODERNÍ POEZIE DO ŠKOL

IVAN HLAS: POEZIE

Text písně *Poezie* sugeruje bluesově melancholickou atmosféru víceméně v duchu žánrových konvencí a za použití poměrně tradičních motivů. Jde o motivy spíše komunálně tuctového charakteru s významovými valéry jemného smutku, vzpomínek či snění. Dominantní pocity osamělosti a lehké nostalgie lyrického hrdiny ztraceného uprostřed nočního města jsou zde explicitně zpřítomněny v reflexích („jsem sám“, „marně hledám tvůj vzkaz“) i v adekvátních básnických obrazech (stav trosečnictví je asociován např. i metaforizací přijíždějící tramvaje coby připlouvající lodi). Periferně plebejský statut celé scény textu patřičně zesilují i použité lexikální prvky, běžné rýmy i tvary obecné češtiny.

Sama *Poezie* (coby určitá figura) zde pak vystupuje tak trochu v rolích, jimiž jsou obdařeny některé další ženské protagonistky Hlasových textů. V nich se ženy mj. stávají útočištěm, něčím, co lyrického hrdinu zachraňuje a vysvobozuje z tíže jeho momentální existence (*Marie, dej mi čaj*) či se mění v poněkud nedosažitelný objekt vytrvalé, leč smutné touhy (*Trable s Kateřinou, Miláčku, vrať se, Pod oknem*), nabývají neurčitých, snově romantických podob, anebo jsou zpodobeny v drsně realistických detailech, např. s afinitou k alkoholu (*Malagelo*). I tady je *Poezie* personifikována coby svého druhu těšitelka a markytánka, bytost proměnlivá, promiskuitního charakteru – lze v tom (na pozadí konvenčních představ o psaní veršů, tj. „obcování s poezií“, jakožto činnosti veskrze vznešené a „panensky čisté“) cítit i poněkud blasfemický tón (možná i s odkazem na smutný fakt, že poezie během své historie již nejednou posloužila k zavrženíhodným účelům?). Její nestálý, alkoholicky plebejský a pragmatický charakter se dá vnímat i jako určitý kontrast směrem k tradičním atributům popisovaného fenoménu („v očích kavárenský kvas“ – kavárny bývaly dříve výhradními místy, kde básníci diskutovali o literatuře a tvořili své manifesty). Takovouto stylizací upomínají Hlasovy verše na podobně zaměřený počín spisovatele a písničkáře Vlastimila Třešňáka – i on ve stejnojmenném písňovém textu (později parafrázovaném Richardem Krajčem) antropomorfizuje *Poezii* jako existenci poněkud zkrachovalou, coby couru z periferie („ta měla chlapů...“). Navzdory své zesvětštělé podobě a i přes všechny nelichotivé rysy si v Hlasově textu *Poezie* uchovává valér jakési věčné unikavosti a nespoutanosti, stává se něčím, co nepodléhá rozkladné moci času, co zůstává přitažlivým a osvobozujícím prvkem, jenž přináší (byť jen dočasnou) záchranu patrně nejen všem Robinsonům ztroskotavším ve vlnách nočních měst.

Náladou a dominantními významovými rysy skladba *Poezie* koresponduje s ostatní tvorbou Ivana Hlase. Ve svých písňových textech obvykle vyjadřuje cosi jako „bluesový životní pocit“, mužný smutek neoddělitelně provázaný s romantickými představami (někdy poměrně syrově realistického stříhu), touhou a nostalgií, přičemž takovéto

MODERNÍ POEZIE DO ŠKOL

IVAN HLAS: POEZIE

konfigurace či stavy většinou nemívají fatální či beznadějný charakter (i zde „noční tramvaj... připlouvá včas“). S výše řečeným souvisí i motivická skladba jeho veršů často odkazujících k (pozdolna mizejícímu) specifickému světu autorovi důvěrně známých pražských městských čtvrtí (Karlín, Dejvice, Hanspaulka) s periferně urbánním prostorem viaduktů, hospod, plebejských nálevení a oprýskaných činžovních domů je nezřídka spojena písničkářova snaha nalézat ke zdánlivě obyčejným věcem a životním situacím adekvátní „hlas“.

Nabízí se v této souvislosti otázka, zda lze vnímat písňový text jako plnohodnotný básnický výtvor? Názory na tuto problematiku bývají různé – mnozí kritici a teoretici považují (i na rozdíl od jejich autorů) některé texty písní (zejména z žánrů folku, rocku či rapu) za hodnotnou poezii, za básnické dílo svého druhu, jiní pak zdůrazňují fakt, že textová a hudební složka obvykle tvoří nerozbornou jednotu (připomeňme, že mezi hudbou a poezií panuje už od nepaměti úzká příbuznost, mnohé verše bývají zhudebněny, někteří tvůrci, jako např. Josef Kainar, byli zároveň básníky i hudebníky). V minulosti vyšlo několikero výborů písňových textů domácích i zahraničních autorů (*Den bude dlouhý, Víc než jen hlas* apod.). Že lze i v této oblasti narazit na velmi kvalitní a osobitou tvorbu dosvědčuje rovněž nedávné udělení Nobelovy ceny za literaturu americkému písničkáři Bobu Dylanovi.

Náměty k další práci s textem:

Navrhněte vlastní metafory poezie.

Jaké motivy jsou s to eventuálně vyjádřit „bluesový stav“ (např. opuštěný byt, prázdná židle, uvadající květina, zavřená hospoda, opilost, nedostatek peněz, samota apod.)? Znáte takové české písňové texty, které podle vás obstojí i bez doprovodné hudební složky jako tzv. čistokrevná poezie?

PRACOVNÍ LIST – VIZUALIZACE

Cíl: Přesvědčit studenty, že poezie má i tuto terapeutickou funkci, že se nás „zastane“ i ve chvílích, kdy nás všichni opouští a klamou. Ovšem zase, nemá být jen terapeutickým deníkem, musí být její obrazy natolik „volné“, aby umožnily každému se do nich skrýt nebo z nich čerpat sílu a nevyjadřovaly jen pocity konkrétního člověka, srozumitelné jen jeho nejbližším.

Zdroj původní zpívané verze: https://www.youtube.com/watch?v=V4yAXSN_20A
Z desky *Láska je jako oliva* (2008)

Báseň Ivana Hlase před nás klade jednu zásadní otázku, totiž nakolik je písňový text textem básnickým. Před tím, než se pustíme k samotnému rozboru, je dobré ukázat si tento široký problém na několika příkladech, nejlépe těch extrémních, které studenty napadnou. První otázku tedy lze směřovat zde: **sestavte vějíř autorských textů od těch, které nemají s poezií nic společného, až po ty, které jsou svébytnými básněmi.** Např.: Marek Ztracený – Ivan Hlas – Josef Kainar.

Jaké vlastnosti musí splňovat text, aby byl hodnotnou básní, a nikoli jen doplňkem hudby?

Jako dobrý prostředek tu může fungovat opis: ať studenti přepíší texty na čistý bílý papír. Právě médium prázdné stránky odhalí „udělanost“ pouhého textu, založenou povětšinou na explicitním pojmenovávání situace a na rýmu, ne vždy právě novátorském.

Práce s obrazem:

Z jakého důvodu se podle vás ve vizualizaci používá zpětný chod? Co se jím evokuje? (Vzpomínka, situace, ve které lyrický mluvčí byl se svou milou, je zpřítomňována touhou po návratu, odtud nejen naléhavost básně, ale též intenzita melancholie a smutku.)

Které atributy z videa jsou typické pro poezii? (Růže, láska)

Které jsou naopak jakoby protikladné? (Alkohol, prostopášnost)

Jaké atributy nese poezie podle vás?

MODERNÍ POEZIE DO ŠKOL

IVAN HLAS: POEZIE

Kdo je ve skutečnosti tím, kdo „*Obloha zčerná a vchází poezie / V očích kavárenské kvas / Zůstane věrná, dokud se neopije / Pak ji líbá každý z nás / Pak ji mívá každý z nás*“? Je to poezie jako Múza, naděje, inspirace, nebo je to poezie jako dívka, prostopášnice, lehká žena?

Pust'te si z odkazu text a zamyslete se nad tím, jestli personifikace poezie – lehká žena, která je dominantní pro vizualizaci, je podle vás základem i pro zpívanou podobu písni. **Je tomu skutečně tak? Která z verzí je vám bližší? Proč?**

Otázka rytmu:

Báseň celá má daktylotrochejský spád, vyjma právě „vzpomínkové“ strofy třetí, v té dominuje jambický rytmus.

Co se v ní odehrává? Jaký je čas v předchozích a následující strofě, jaký je zde? (První dvě a čtvrtá vyjadřují jakési „ted“, které prožívá lyrický mluvčí – ve vizualizaci je to dáno spíše pohledem kamery – třetí sloka je skutečné lyrické bezčasí, jako kdyby se taková chvíle opakovala neustále dokola.)

Jak byste zobrazili smutek vy? A co pokud jde o čas? Napadají vás jiné způsoby, jak zobrazit vzpomínku a trvání?